

התנדבותו של סני, פרידריך לסט,

לשירות בצבא הבריטי,

בתקופת מלחמת העולם השנייה.

העבודה נעשתה במסגרת לימודי הגיאוגרפיה.

סבת השם"ז - ינואר 1967.

מוגש ע"י דרור לסט, כיתה י/2

לגב' תרצה לנ-ציון.

כתובת המגיש: אבן גבירול 13
ירושלים, 92430
טלפון: 669317

תוכן העניינים

1	הקדמה	1
2	מבוא	2
3	התנדבות היישוב הארץ-ישראלי לצבא הבריטי	3
5	רקע על זירות הקרב בהן השתתף סבי	4
7	הגיוס לצבא הבריטי והשירות בפלוגות החפרים	5
		השירות בחיילות ההנדסה בפלוגה מס' 1 לבקורת במלים	6
10	וקורי תחנורה	10
11	ניספחים	7
34	בבליוגרפיה	8

אחת ממשימות לימודי הגיאוגרפיה בכיתה י' היא כתיבת עבודה, אשר בה ישולב גם מחקר. מתחילת שנת הלימודים, כאשר דיברנו על העבודות, חיפשתי נושא אשר מצד אחד יעניין אותי ומצד שני אוכל לעשות עליו מחקר, על סמך מקורות ראשוניים. לאחר מחשבה והתייעצות עם מורתי לגיאוגרפיה, גב' תרצה לב-ציון, היגעתי לנושא זה, הוא "חיי סבי".

בשלוש הראשונים של עבודתי נזכחתי לדעת, שאם אכתוב עבודה על כל חיי סבי, היא לא תהיה בעלת משקל דומה ברוב חלקיה, ולכן התייעצתי עם מורתי שנית והגעתי למסקנה, שעלי להתרכז באחת מהתקופות החשובות ובעלות המשמעות בחיינו והיא התנדבותו של סבי, לצבא הבריטי.

ישנו מניע נוסף שהביא לכתיבה הסופית של הנושא והוא, שבתקופת בחירת הנושא לעבודה, התפרסמו בעיתונים מודעות על הענקת אותות על הלוחמה בנאצים ועל ההתנדבות לצבא הבריטי, לאלו שעוד לא זכו לקבלם. אני, אשר רצה לקבל את האותות בשם סבי המנוח, היה צריך לחקור את הנושא כדי למלא טפסיט ולפרט בהם היכן ובמה שירת סבי בצבא הבריטי. במקום שאני יעשה עבודת מחקר שיטחית, הפכתי את המחקר למשימה שלי ובעזרתו, חקרתי את הנושא ביתר פירוט תוך מעקב אחר דרכו של סבי והמקומות בהם שירת בצבא הבריטי.

עבודה זו הייתה מעין משימת בלשות וזאת כיון שסבי אינו בחיים וכל המחקר נעשה על-פי מיסמכים שנישמרו מהתקופה. דרכם גיליתי באילו יחידות שירת סבי. בעזרת ידע זה, מיסמכים נוספים וספרות המתעדת את התקופה, שיחזרתי את תזעורתיו של סבי בפירוט. יש לציין שמשימה זו לא הייתה קלה ובשלבים מסויימים היתגלו גם טעויות בסיסיות, אותן זיהיתי בגלל סתירות בין חלקי מידע שאספתי.

אני רוצה להודות בראש ובראשונה לאבי, אוריאל לסט, שעזר לי רבות במחקר ובשיחזור תזעורתיו של סבי. אני רוצה להודות גם למוותי, תרצה לב-ציון, שהינחתה והדויתה אותי בעריכת העבודה וכמו-כן לאימי, אורה לסט, שהדפיסה את העבודה.

הקדמה

מ ב ר א

נושא עבודה זו, התנדבותו של סני לצבא הבריטי.

בנואי לחקור נושא זה, עלי לא רק לחקור את תבועותיו ומעשיו של סני, בפרט, במשך המלחמה, אלא גם להאיר את הדברים באור כללי יותר, לציין את סיבות ההתנדבות לצבא הבריטי וכיצד בתאפשר הדבר, ולהאיר עוד מספר נושאים קטנים העולים מתוך שירותו של סני.

את העבודה חילקתי לשלושה חלקים :

- א. מבט כללי על ההתנדבות לצבא הבריטי, של יהודים מן הישוב בארץ-ישראל.
 - ב. הרחבה היסטורית על זירות הקרב אליהן ניקלע סני.
 - ג. תיאור שירותו של סני, תוך הארת מיספר נושאים קטנים יותר, הקשורים בשירותו.
- אני מקווה שהקורא עבודה זו יהנה מקריאתה ושעבודה זו, תאיר ותרחיב את אופקו, בנושא ההתנדבות לצבא הבריטי.

עם עליית הנאציזם והנזיתוק שנוצר בין היהודים שחיו ושעלו לארץ לבין יהודי הגלות, החלו יהודים רבים נחיפוש דרכים לחזור וללחום בנאצים. מכיון שלא היה קיים צבא יהודי ארץ-ישראלי והדבר עוד היה רחוק, ניסו היהודים לפעול דרך צבאות אחרים.

יומיים לפני פרץ מלחמת העולם השנייה באה הסוכנות היהודית בהצעה לבריטניה להקים צבא קטן של חיילים יהודים אשר את גרעינו יהיו יהודים מארץ ישראל ופרט להם ישרתו בו יהודים נוספים ממדינות ביאטראליות וממדינות האויב; אולם הצעה זו נידחתה מיד ע"י השלטונות הבריטיים. הסוכנות לא הפנתה מיד את העורף והמשיכה במאבק. זמן קצר לאחר מכן פנתה הסוכנות בהצעה שניה לבריטים, להקים צבא מתושבי ארץ-ישראל בלבד, ברובם יהודים. אולם גם הצעה זו נידחתה והבריטים המשיכו לעמוד בסירובם. למרות הסירובים ערכה הסוכנות, בספטמבר 1939 מפקד בין יהודי הארץ, שמטרתו היתה לברר כמה יהודים אכן מזוכנים ורוצים להתנדב להגן על הארץ ולעזור לצבא הבריטי. במפקד זה התפקדו קרוב ל-140,000 גברים ונשים, אולם השילטונות הבריטיים אסרו לאמן אותם ולהכשירם לקראת תפקיד מעין זה.

על-אף סירובי בריטניה, החלו בכוחות הבריטיים לחוש בתסרוגם של בעלי מקצוע שונים כגון: בהגים, בפחים, מכונאים, מסגרים וכו'. המחסור בוצר בשל ליקויים בקשר ובאספקה לזירות הקרב השונות. בתחילה ניסו הבריטים להשיג את המצויים בדרך עקיפה, ע"י מתווכים יהודים. אולם מתווכים אלה סרבו להענות לבריטים וכיוונו אותם הישר אל הסוכנות היהודית. הבריטים פתחו במשא ומתן עם הסוכנות ולנסו בעצב לגייס יהודים להתנדבות בצנאם. ב-12.10.1939 התפרסמו בעיתוני ארץ-ישראל מודעות הקוראות ליהודים להתגייס ליחידות אנגליות של חיל השירותים המלכותי, חיל הציוד, השירות הרפואי וחיל ההנדסה.

למודעות אלו בעצב כ-700 יהודים שהתנדבו ללא היכר לאומי, חלקם מתוך רצון ללחום ולבקום בנאצים על מעשיהם, שהיו אז רק בראשיתם וחלקם מתוך מחסור בעבודה ופרנסה.

לאחר גיוס זה המשיכו הבריטים בגיוס ופירסמו מודעות הקוראות ליהודים להתגייס לחילות עזר פלשתינאיים (ראה בספח מס' 1) הכוללים גם ערבים. הסוכנות התנגדה לדבר ולא בתנה את הסכמתה וסמכותה לדבר גם בפני שהחיילים גויסו ללא שום סימן היכר לאומי וגם כיון שהתפקידים בהם הועסקו בתחילה חיילים אלו, היו חסרי משמעות בחיבת 'שאיבת מים וחטיבת עצים'. למרות זאת התנדבו ליחידה זו - יחידה 401 - כ-450 מחוסרי פרנסה יהודים, רובם עולים חדשים, ועימם עוד כ-250 ערבים. יש לציין שחיהם של המתנדבים, לא היו קלים ולא רק מחמת העבודות אותן ביצעו, אלא גם מתוך היחס הלגלגני של הבריטים ויחסם העויין של הערבים.

בתחילה, כפי שהוזכר, שימשה יחידה 401 "עבודות שחורות" אולם בפברואר 1940, הקימה הפלוגה ביצורים בחזית צרפת ובעת שהגרמנים פלשו לאזור, ביתן לחיילים בשק והם הפכו ליחידה לוחמת, בנוסף לעבודות הביצורים והעבודות האחרות אותן ביצעו. כמו-כן קיבלה היחידה כיצוי חוש, והפכה ליחידה 601 ומאוחר יותר הפכה ליחידה יהודית טהורה.

כאשר פתחו האיטלקים במלחמה במידבריות צפון אפריקה וארצנו ניכנסה לתחום סכנה
תוך שהבריטים היו בלחץ, בענתה ממשלתם להצעה הראשונה שהעלתה הסוכנות בתחילת
המלחמה. באותה עת הוקמו עוד מספר יחידות של חפרים, יחידות תותחנים, קומנדו,
חיל ציוד ועוד. אולם, לאחר התחזקות מעמדם של הבריטים הם חזרו גם והתהליך חזר
לקדמותו.

רק בשנת 1942 החלו הבריטים להעביר פיקודים גם ליהודים, עד אז סבלו המתנדבים
ממפקדיהם שלעיתים ראו בהם המתנדבים, דבר לא חיוני ולא רצוי.

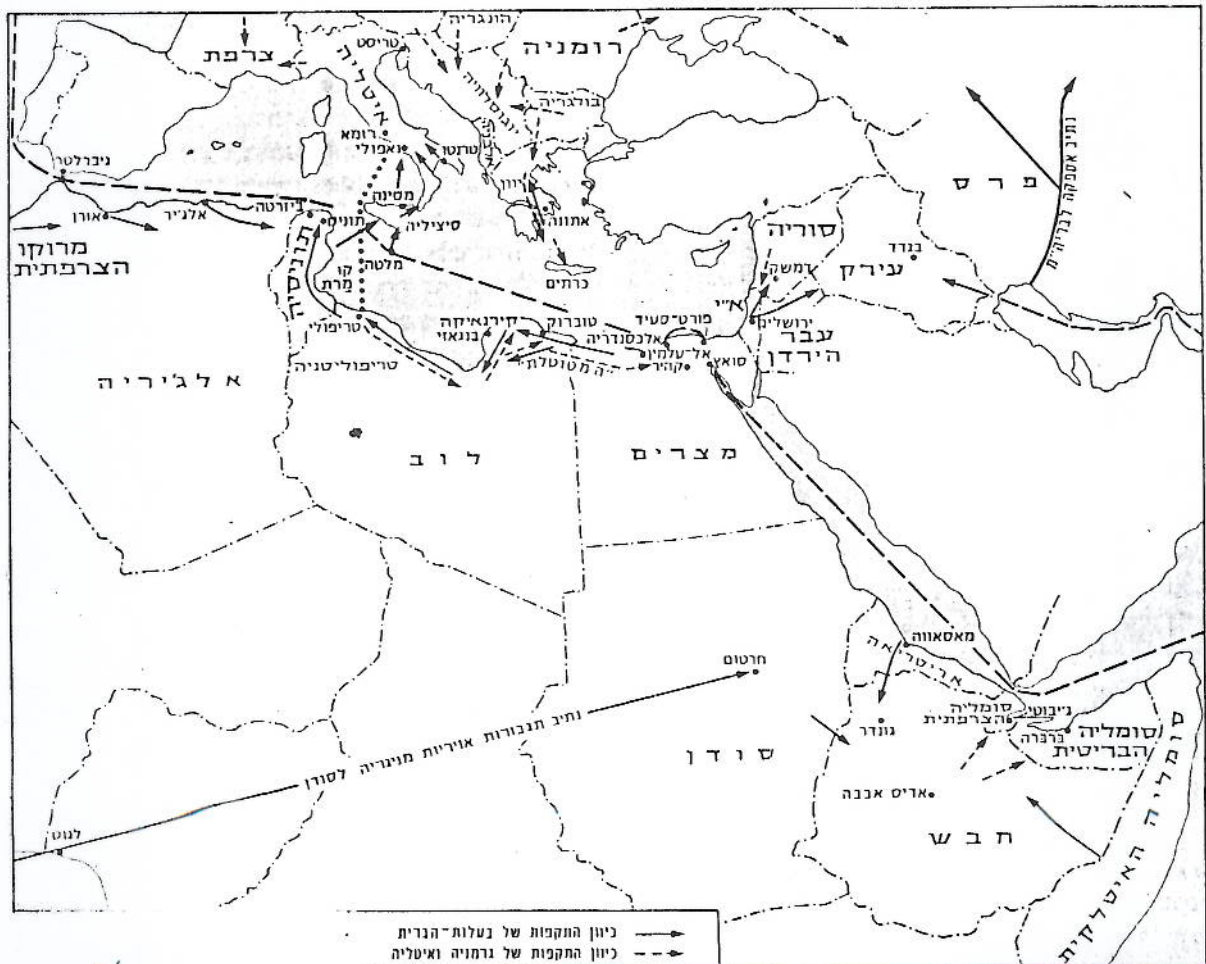
בשלבם יותר מאוחרים, ב-1944, צורפו יהודים גם לחילות חשובים יותר כמו
צנחנים וחיל אויר.

באוגוסט 1944 נתקבלה החלטה על הקמת חטיבה יהודית לוחמת, אולם רבים מהמתנדבים
נישאו ביחידותיהם ואף הועלו בדרגות, ושוחררו רק לאחר סיום המלחמה ופירוק הצנא
הבריטי. (1)

מלחמת העולם השנייה, פרצה ב-1939 כשמצד אחד לוחמות מדינות הציר: גרמניה, איטליה ויפאן - כל אחת מסיבות אחרות ומן הצד השני בעלות הברית שכראשן - בריטניה, ברית-המועצות וארצות-הברית.

זירת פרס ועיראק - בגלל הריחוק בין המדינות הלוחמות השונות, נוצרו חזיתות רבות המרוחקות מרחק רב אחת מהשנייה, אולם בעלות השפעה אחת על ריעותה. עם תחילת המלחמה השתלטו בעלות הברית על איזורי מרכז אסיה, בכלל זה פרס ועיראק, שהיוו את צומת הדרכים הראשית של ציורי אספקה, לחזיתות רוסיה והחזיתות במזרח הרחוק. לאזוריים אלו נישלחו יחידות רבות של חילות ההנדסה וחילות התובלה כדי לתפעל את הדרכים ולהשגיח על תבועות הצבא.

זירת צפון אפריקה - במידבריות צפון אפריקה היה בתחילת המלחמה, מצב של מאזן כוחות מסויים, וזאת מפני שכוחות בריטניה וצרפת באיזור מצרים, היו חזקים מכוחות איטליה, שנימצאו בלוב, לכן האיטלקים נימצעו מלתקוף. אולם ביוני 1940 פרשה צרפת מהמלחמה בעיקבות פרישה זו בישתבו יחסי הכוחות ואיטליה החלה, בספטמבר 1940, לתקוף את הבריטים. התקדמותם אמנם לא היתה מהירה אולם הם הצליחו לחדור למצרים, והתדמו כ-125 ק"מ מהגבול עם לוב. ב-8.12.1940 יצאו הכוחות הבריטיים למיתקפת בגד, בסיוע מיתבדנים מיהודי ארץ-ישראל. המיתקפה זו, בפיקודו של ווינול השתתפו סה"כ כ-31.000 חיילים ובתוך שבועיים הגיעו הכוחות למרחק 800 ק"מ מערבית מגבול לוב, כבשו את כל איזור קירנאיקה ונכלל זה את הנמלים טוברוק ובנגאזי. כמו-כן לקחו כ-130.000 שבויים ושלל רב.

זירת יוון - בעיקבות הצלחתם של הבריטים בצפון אפריקה, ביקשו היוונים את עזרתם של הבריטים בהגנה על יוון, מפני הגרמנים העומדים לפלוש. בריטניה שלחה באמצע מרץ 1941, כ-60,000 חיילים לאיזור יוון אולם לפני שהספיקו הכוחות להתארגן, פלשו הגרמנים ב-6.4 לשיטחה של יוון והבריטים גאלצו לסגת עד לחלקה הדרומי של יוון, בתוך חצי האי הפלופונסי, ולסוף בימלטו רוב האנשים לכרתים, אולם רבים אחרים כ-12,000 איש, גפלו בשבי הגרמני וביניהם מתנדבים יהודים ארץ-ישראלים רבים.

בתחילת חודש מאי עבדו הבריטים בצפון כרתים, אולם ב-20.5 פלשו הגרמנים לכרתים, ע"י הצנחת יחידות לתוך האי. הבריטים בסוגר לדרום האי ומשם פונו למצרים, כששוב בופלים רבים בשבי הגרמני או בותרים מתים על האי. (2).

סבי, פרידריך לטט, מחגיס לצבא הבריטי ב-16.12.1940 (ראה נספח מס' 2). הוא שוהה כחודש במחנה גיוס, שם הוא מצורף ליחידת חפרים חדשה אשר כינוייה יחידת חפרים מס' 608 (ראה נספח מס' 3).

בינואר 1941 מועברת היחידה ל"דפו" המרכזי של יחידות החפרים שנמצא במצרים, ע"י קהיר, ומשם נישלחת לעבר החזית של המידבר המערבי, למלחמה בגד האיטלקים, שם היא עובדת במל טוברוק שבאותה עת חשיבותו היתה רבה, שכן האספקה לחזית בגד האיטלקים הגיעה קודם אליו דרך הים, ורק אחר כך נישלחה לחזית. העבודות נעשות תחת הפצצות קלות של הגרמנים, שהגיעו בכדי לסייע לאיטלקים (3).

כאשר הבריטים צופים פריצה של צבאות גרמניה לאיזורי יוגוסלביה וירון, והירונים מנקשים סיוע מהבריטים, נישלחות לירון, בסניבות אמצע חודש מרץ 1941, כל יחידות החפרים מצפון אפריקה. יחידתו של סבי מוצבת קרוב לחזית, באזור לאריסה, שנימצא בצפונה של ירון.

ב-6 באפריל פולשים הגרמנים לירון, עוד לפני שמספיקים הכוחות להתארגן, וב-15 לאפריל, מתחילה נסיגה של כל הכוחות הבריטיים דרומה. תחילה מדעברות היחידות לאיזורי אתונה ופיראוס ושנוע לאחר מכן, ב-22 לאפריל 1941, היחידות נסוגות לתוך חצי האי הפלופונסי לאיזור בפוליה. נסיגה זו אורכת יומיים ובליל ה-24-25.4 אמור להתבצע פינוי מהחוף; אולם ספינת הפינוי עולה על שירטון והפינוי נמנע. בלית ברירה מפורים החיילים עוד יותר דרומה, לאיזור קאלאמטה, רובם בשיירת מכונות גדולה וחלק קטן מגיע בכוחות עצמו. היחידות מגיעות לחופים ב-26.4. באותו לילה ה-27.4 מתבצע פינוי חלקי מהחוף. אולם בין המפונים אין יהודים ארץ-ישראלים בגלל העדיפות שניתנת לחפרים אחרים, כמו האוסטרלים. רוב היחידות ממשיכות להמתין על החוף ומעט יותר רחוק מהחוף, באיזור ההררי, כאשר בליל ה-27-28.4 הגרמנים חודרים לתוך חצי האי הפלופונסי ולא מתבצע פינוי נוסף. בבוקר ה-28.4 עדיין מצויים על החוף כתשעת אלפים חיילים המככים לפינוי, כאשר הגרמנים מתקרבים ותחת הלחץ ניתנת רשות לחיילים לבסות ולהתפנות בכוחות עצמם. בליל ה-28-29.4 מצליחים להתפנות בכוחות עצמם עוד אנשים מעטים, ביניהם סבי, רובם בסירות קטנות המכילות מספר מצומצם של אנשים.

כל הנותרים על החוף נילקחו בשני הגרמנים, מספר שעות לאחר מכן, בבוקר ה-29.4. שבויים אלה ישבו במשך כל המלחמה במחנות מעצר שונים, לפי דרגותיהם, כשקשרם היחיד אל משפחותיהם וחבריהם היה בעזרת גלויות ומכתבים שעברו צנזורה. יש לציין שאף אחד לא ידע בתחילה במדוייק מי נהרג ומי נילקח בשבי, ואינפורמציה זו הועברה ע"י המכתבים בין הניצולים והשבויים. שבויים אלו הועסקו בעבודות כגון כריית פחם. היו גם נסיונות בריחה מהשבי אולם הניצולים נעששו על כך. השבי גם איחד וגייש קבוצות של שבויים יהודים מא"י, שחשבו על הקמת ישובים לאחר שיחרורם מהשבי. (ראה ניספחים 4, 5).

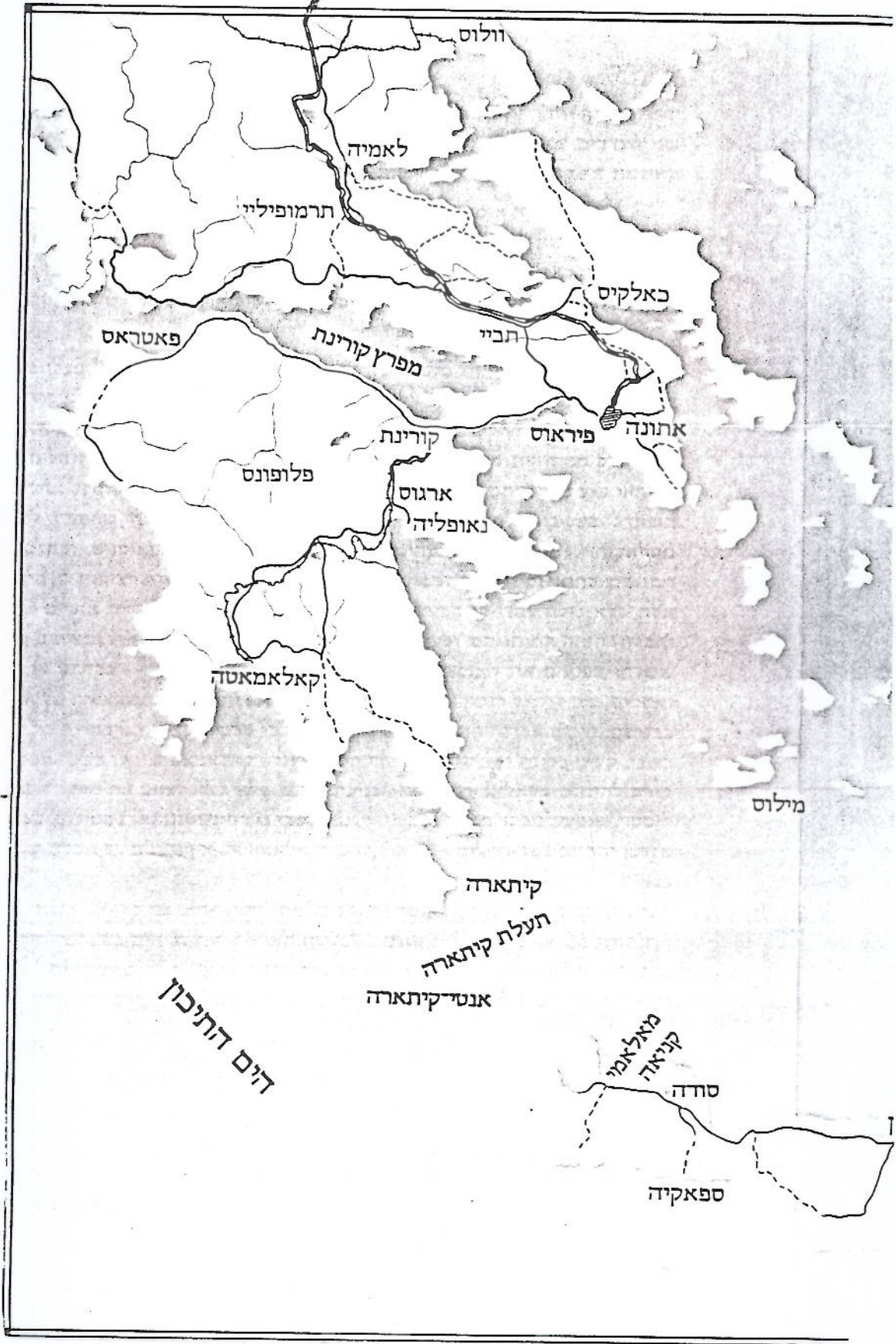
(3) תולדות ההתברכות - ההתברכות המקומה במדיניות הציונית והישותית 1939-1942,

בשנוע הראשון של חודש מאי, מגיעים רוב הנימלטים לחופי כרתים, כאשר עדיין לא ידוע מי נפל בשבי, מי נהרג ומי ניצל. על מיקומו של סני לא ידעו עד אשר נישלח, ב-8.5 מכחב ע"י רב צנאי מחיל התעופה המלכותי, אשר בו הוא כתב כי פגש בסני ומצא אותו בריא ושלם. (ראה ניספח מס' 6). מתוך יחידתו של סני הגיעו לכרתים רק 10 איש כשלחופי קאלמאטה הגיעו למעלה מ-250 איש.

בגלל הצטמצמות מספר החפרים, מרוכזים כל החפרים יהודי ארץ-ישראל, במסגרת יחידת חפרים מס' 606. החפרים מועסקים בעבודות במל סוזיה, כשמה-10.5 הם עובדים תחת הפצצות כבידות של הגרמנים. ב-15.5 הוחלט על פיבוי החיילים מחלקו הדרומי של האי כרתים, אולם עדיין לא נעשה דבר לביצוע ההחלטה. ב-20.5 מצניחים הגרמנים כוחות לצפון האי, עוד לפני שמתבצע הפיבוי, ורק ב-26.5 מצטווה פלוגה 606 לנוע דרומה. ב-27.5 הופכת תנועת הכוחות ורומה לבסיגה אישית של חיילים ללא כל סדר, כאשר כל חייל מנסה למלט את נפשו ולהינצל. בליל ה-28.5-27 מגיעים רוב החיילים למעבר אימברוס אשר מוליך לעבר חוף פפאריה, מממנו מתבצע פיבוי של חיילים, כאשר שוב ניתנת עדיפות לחיילים מארצות אחרות, על פני יהודי ארץ-ישראל.

על אף העדיפות הנמוכה, הצליח סני לעלות על ספינה ולהימלט, כששוב רבים מיהודי ארץ-ישראל נופלים בשבי. ספינות הפיבוי מגיעות למצרים, שם ניתנת לחיילים

לארבעה

9 / ..

ב - 21.7 1941 (ראה ניספח מס' 7), מועברת יחידת חפרים מס' 606, אשר כוללת בתוכה את רוב החפרים מיהודי ארץ-ישראל, לקפריסין - שנאותה תקופה היה מקום חשוב, מכיון שנו אוכסן הרבה מציוורו של הצנא הבריטי, זאת מפני שהיה מחוץ לטווח המטוסים הגרמניים.

היחידה שוהה באי כ - 14 חודשים, כאשר לחיילים יש זמן רב לנילוויים ולמעשים אחרים, שעל העיסוק בהם נימצאו מספר עדויות כמו : כרטיסי ברכה מודפסים הנושאים את שמותיהם של החיילים; צילומים אומנותיים, שנחוץ זמן מיותר כדי לעשותם ומיסמכים נוספים המעידים על הנילווי בערבים (ראה ניספחים מס' 8, 9, 10). למרות שהחיילים היו מצויים בבטלה חלק ביכר מהזמן, היו החופשות מאוד מצומצמות (ראה ניספח מס' 11) וחיילים רבים, ביניהם גם סני, כלל לא יצאו לחופשה במשך השעות במקום. כדי להמחיש את אורן הזמן שחלף בין חופשה לחופשה, מספר אבי, שנאותה תקופה היה ילד קטן, כי כאשר הגיע סני לחופשה, לאחר 14 חודשי העדרות, הוא בא לקבל את פניו בצאתו מביה"ס אך לא זיהה אותו.

באוקטובר 1942, כשהבריטים נוכחו שאין עוד צורך ביחידות החפרים, הם החזירו את יחידה 606 לארץ-ישראל ופירקו אותה.

השירות בחילות והנדסה בפלוגה מס' 1 לבקורת במלים וקרי תחבורה

ברבע האחרון של שנת 1942 החל תהליך של גיוס לחילות ההנדסה של הצבא הבריטי, חלק מתהליך זה היה מעברם של רוב אילו ששירותו בחילות החפרים שפורקו, לחילות ההנדסה.

סבי, לאחר שיחרורו מיחידות החפרים, שהה כחודש בסוף אוקטובר ותחילת נובמבר 1942, במסגרת פלוגות הנאפס של הצבא ואחר כך מסוף נובמבר, הוא מועבר למצרים להתארגנות לקראת השירות בחילות ההנדסה. בדצמבר 1942 הוא מצורף ליחידה חדשה ששמה יחידה מס' 1 לבקורת במלים וקרי תחבורה, אשר תפקידה היה לפקח את כל תנועות הצבא הבריטי באיזורי המזרח התיכון. בתחילה מועברת היחידה לבצרה שבעיראק ומשם היא עוברת ל"מישכן" קבוע בבגדאד. הפלוגה לא מילאה תפקידים קרביים ולא ביצעה רבר אשר סיכן את החיילים ובעצם התפקידים שבוצעו על-ידי היו פשוטים אך חשובים ואיפשרו לחיילים גם זמן לבילוי ולדברים אחרים, פרט לשירות היום-יומי כגון בשפים מאורגנים; חגיגות; ותפילות בחגים (ראה ניספחים מס' 14, 15, 16).

במרץ 1945 מגיע סבי למצרים לתקופה של חודשיים, לקבלת קצונה (סג"מ) בתהליך חידום ללא קורס קצינים. הקצונה ביכנסת לתוקף ב-6.5 והיא מוענקת לו ב-20.5 (ראה ניספח 17). יומיים לאחר מכן מודיעים לסבי על קורס מפקדי פלוגות חי"ד אותו יעבור בחודשים אוגוסט וספטמבר בארץ-ישראל (ראה ניספח מס' 18).
— ב-30.5 הוא מועלה לדרגת סגן.

ביוני 1945 סבי נוסע לתקופה קצרה לאחואז שבפרס, חוזר לבגדאד ובאוגוסט נוסע לארץ, שם הוא עובר בין ה-21.8 לבין ה-20.9 קורס מפקדי פלוגות חייל-רגלים ליד עכו. עם סיום הקורס הוא חוזר שוב לבגדאד לפלוגתו ובאוקטובר אותה שנה, 1945, הוא מיתמנה להיות מפקדה של הפלוגה.

דרך מימסכים מתקופת היותו המפקד וטיפולו בבעיות אישיות של החיילים ונבעיות אישיות (ראה ניספח מס' 19), ניתן להבחין בשני דברים מעביינים, האחד הוא הקשר שנוצר בין החיילים באיזור שירותם לאזרחי ותושבי המקום (ראה ניספח מס' 20) ודבר שני הוא השפעות אירועים בארץ על המוראל, התיפקוד וההתייחסות של החיילים (ראה ניספח מס' 21).

סבי ממשיך לשרת כמפקד הפלוגה זמן מה אחרי סיום המלחמה וזאת עקב התהליך הארוך של פירוק הצבא הבריטי העבקי, שניבנה במשך המלחמה. הוא משתחרר מהצבא ב-22.5.1946 (ראה ניספחים 22, 23), והוא מקבל את תודתו של הצבא הבריטי על השירות בו (ראה ניספח מס' 24).

כך מסתיים אחד מפירקי חייו החשובים והמעביינים ביותר של סבי, פרק של כשש שנות שירות בצבא הבריטי בעזרה למלחמה בנאצים.